

CZU 343.23:349.6

4. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.

5. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Redactor responsabil și conducător de ediție Barbăneagră A., dr. hab. în drept, prof. univ. Chișinău: Editura Sarmis, 2009. 860 p.

6. Jitari G., Ohrimovschii L. Combaterea huliganismului – datoria tuturor. Chișinău, 1981. 57 p.

7. Калмыков В.Т. Ответственность за хулиганство по советскому законодательству. Минск: Беларусь, 1970. 152 с.

8. Пилат С. Ответственность за вандализм в зарубежном и уголовном законодательстве Республики Молдова: сравнительный анализ. În: Збірник наукових праць „Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності” (Кривий Ріг, 2007) nr. 1 (59) 2017, с. 138-145.

9. Российское уголовное право. Особенная часть/Под ред. В.Н. Кудрявцева, А.В. Наумова. Москва: Юристъ, 1997. 496 с.

10. Ткачевский Ю.М. Ответственность за хулиганство. Москва: Юридическая литература, 1983. 266 с.

INFORMAȚIA DESPRE AUTOR

Sofia PILAT,
lector universitar al Catedrei „Procedură penală și Criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, doctorandă
E-mail: sofia-chirita@yandex.ru
tel. 079733002

INFORMATION ABOUT AUTHOR

Sofia PILAT,
lecturer at the „Criminal and Criminal Procedure” Chair of the „Ștefan cel Mare” Academy of the Republic of Moldova, PhD student
E-mail: sofia-chirita@yandex.ru
tel. 079733002

ANALIZA LATURII OBIECTIVE A INFRAȚIUNII DE POLUAREA APEI DIN PERSPECTIVA ATRIBUIRII COMPONENTEI FORMALE

Grigore ARDELEAN,

doctor în drept, lector universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Marcel BOȘCANEANU,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

REZUMAT

În materia răspunderii de mediu se consideră că e mult mai rațional a se interveni prin măsuri față de acțiunile ce au determinat afectarea calității apei (poluare), fapt care generează un risc iminent de daune, decât pentru daunele deja cauzate, ținând cont de ireversibilitatea factorilor de mediu degradați. Acest lucru ar fi posibil doar în cazul atribuirii infraționii de poluarea apei (art.229 CP RM) - componentă formală.

Cuvinte-cheie: poluare, mediu, resurse acvatice, consecințe prejudiciabile, circumstanțe agravante, pedeapsă penală, infrațione consumată.

ANALYSIS OBJECTIVE SIDE OF THE OFFENSE OF WATER POLLUTION THE LIGHT AWARD MOLDED COMPONENT

Grigore ARDELEAN

doctor of law, university lecturer, Academy „Ștefan cel Mare” of the Republic of Moldova

Marcel BOȘCANEANU

PhD Candidate, Academy „Ștefan cel Mare” of the Republic of Moldova

SUMMARY

Responsibility environmental considers it more rational to intervene with measures to actions that caused impairment of water quality (pollution), which creates an imminent risk of damage than the damage already caused, given the irreversibility factors environment degraded. This would be possible only in case of water pollution offense of formal composition.

Keywords: pollution, environment, water resources, harmful consequences, aggravating circumstances, criminal punishment, consumed offense.

Introducere. Analizând conținutul și esența noimei de la art. 229 CP RM, în scopul identificării categoriei de componentă din care actualmente face parte, observăm că aceasta este o infrațione materială. Din această cauză, principala pretenție a noastră este determinată de faptul că considerarea infraționii de poluare a apei este strâns legată de survenirea consecințelor prejudiciabile cu caracter material, adică daune considerabile, ceea ce contravine în totalitate scopurilor și menirii răspunderii de mediu, răspundere ce pune accentul mai mult pe prevenire, decât pe responsabilizare, inclusiv cu caracter penal, aceasta con-

stituind ultima soluție.

Metode și materiale utilizate.

Pentru atingerea scopului prestabilit au fost utilizate un spectru larg de surse cu caracter didactic, dar și științific publicate de autorii în domeniu, atât din țară, cât și de peste hotare. De asemenea, la realizarea studiului de față au fost utilizate metode de cercetare, cum ar fi: *observația, deducția, metoda cantitativă, precum și cea sistemică.*

Rezultate obținute și discuții.

Deci, poluarea apei trebuie văzută din optica unei consecințe prejudiciabile distincte, iar fapta săvârșită prin acțiune sau inacțiune care a generat starea respectivă (de poluare) trebuie să

fie pasibilă de răspundere penală fără a se mai aștepta daunele. Însăși modificarea compoziției apei, deja constituie o consecință prejudiciabilă de pericol. Prin modificarea compoziției sau proprietăților apei (poluare) trebuie de înțeles prezența în conținutul apei a unor compuși chimici, toxici ce o fac să devină alterată, altfel spus, improprie utilizării în condiții normale, de natură să pună în pericol culturile agricole sau alte resurse vegetale dependente de aceasta, viața și sănătatea faunei sălbătice, domestice sau a persoanei ce au întrebuințat această apă în diferite scopuri. Deși toate aceste mențiuni, în aparență indică limitarea noastră doar la a descrie consecințele neprejudiciabile, în esență lor acestea, fără nici o rezervă, pot fi trecute la categoria de consecințe prejudiciabile de pericol, echivalente chiar cu prejudiciul eventual ce constă din pericolul real și inevitabil al transformării lor în prejudiciu efectiv. Faptul că ulterior aruncării deșeurilor în apă nu au murit peștii, deoarece aceștia de mult nu mai populează mediul acvatic respectiv, tot din cauza acțiunilor anterioare de poluare, nu prezintă o scuză, cu atât mai mult, o garanție că nu va produce efecte negative pentru viitor asupra mediului sau omului. Or, actualmente este destul de cunoscută și mediatizată situația râului Bâc. Apa din acesta este într-atât de poluată că deja de aproape un deceniu nu mai există condiții de viață în el. Și acum, dacă în el s-ar arunca anumite deșeuri, evident nu ar fi sesizabilă dauna cerută de norma de la art. 229 CP RM pentru a considera acțiunea respectivă drept poluare, deoarece nu vor muri pești sau alte viețuitoare, resurse vegetale etc., pentru că ele acolo de mult nu mai sunt, nu va afecta producția agricolă, pentru că nu se mai irighează cu apa acestuia, nu va afecta direct, să spunem așa, sănătatea și viața omului, pentru că va evita aici scâldatul, ne mai vorbind de pescuit. Cu toate acestea, există un pericol ce urmează a se materializa în viitorul apropiat sau chiar cel îndepărtat.

După cum se afirmă și în literatura rusă de specialitate [25, p. 64] prejudiciul îndepărtat cuprinde o arie mai extinsă atât în timp, cât și în spațiu, iar particularitatea lui mai constă în faptul că acesta este unul real. Specificul categoriei respective de prejudiciu constă

în manifestarea acțiunii negative în viitor, capabil să aducă modificări mediului în limitele sau înafara limitelor cunoștințelor medicale, biologice și ale altor ramuri ale științei [24, p. 60-61]. Printre altele, din aceste cauze legislația națională de mediu de ceva timp impune pe cei ce deversează poluanți cu ape reziduale la o plată anterioară, fiind catalogată drept sancțiune anticipată pentru o eventuală poluare a apelor. Astfel, potrivit art. 9 alin. (1) lit. a) din Legea privind plata pentru poluarea mediului [1], *plata pentru deversările de poluanți cu ape reziduale în obiective acvatice și sisteme de canalizare se percepe de la subiecții ce admit deversări de poluanți în limitele normativelor stabilite.*

Totuși, în contextul descris, trebuie de concretizat că și pericolul asupra mediului generat prin modificarea compoziției apei (poluare) urmează să cunoască un prag de la care să fie calificat drept infracțiune, iar cel ce nu se încadrează în aceste limite, adică este un pericol neesențial, va rămâne pe seama răspunderii contravenționale.

Deci, toate aceste realități, dar și cele pe care intenționăm a le arăta în textul ce urmează, ne dau temei să constatăm că concepția actuală prin care se atribuie infracțiunii de poluare a apei caracter material este cu mult depășită, deviată de la exigențele și idealurile legislației de mediu, promovate de legislația europeană și cea a statelor înalt dezvoltate deja de câteva decenii. Astfel se face că necesitatea consacării caracterului formal infracțiunii de poluare a apei, deși cu întârziere, actualmente este impusă de necesitatea racordării legislației penale în domeniu la prioritățile și exigențele legislației de mediu.

În consecutivitatea respectivă vom începe argumentarea poziției noastre de la evidențierea principalelor deficiențe, semnale ce indică la funcționalitatea neadecvată a mecanismului actual de responsabilizare penală pentru fapte de poluare a apei. Acestea, de fapt, vor constitui spectrul **argumentelor contra** caracterului material al respectivei componente de infracțiune.

Așadar, în timp ce toate datele statistice despre calitatea apei în Republica Moldova indică valori negative, practica judiciară raportează doar câteva cazuri de aplicare a legislației penale pen-

tru fapte de poluare a apei. Decalajul nejustificat de mare între starea apei și intensitatea redusă a faptelor cu caracter penal înregistrate și sancționate, ne dau temei să credem că problema principală stă anume în mecanismul responsabilizării penale pentru poluarea apei, construit după o concepție greșită. Acesta nu funcționează adecvat din cauze obiective-legități specifice de existență și funcționare a componentei respective care nu permit sesizarea imediată, detectare și fixarea consecințelor de ordin material. Din această cauză devine inaplicabilă răspunderea penală, considerente care nu au fost luate în calcul de legiuitorul nostru la elaborarea normei de la art. 229 CP RM.

Alte cauze care ne impun actualmente să renunțăm la considerarea infracțiunii de poluare a apei doar în prezența daunelor, cu atât mai mult, a daunelor considerabile, ar fi:

➤ **Caracterul difuz și diluat al daunei de mediu** constituie una din cele mai deosebite particularități ale acesteia, fiind determinată de structura funcțională a componentelor de mediu care nu permit fixarea și izolarea efectelor în locul în care s-a produs acțiunea de poluare [4, p. 40]. În cazul deversării într-un râu sau ocean a câtorva tone de apă uzată, motorină sau alte substanțe, din cauza capacității sporite de dispersare a acestora, diluare altfel spus, în câteva ore ele nu vor mai fi posibile de identificat în acel loc, fapt care nu va atrage răspunderea penală din cauza lipsei consecințelor, însă aceste acțiuni producându-se în mod repetat pot genera un dezechilibru esențial al funcționalității respectivului ecosistem, poate crea pericolul dispariției anumitor specii de pești sau plante. Poziția noastră fiind susținută și de unii autori [25, p. 64] ruși care menționează că la elaborarea normei de incriminare penală a faptei de poluare a apei, legiuitorul nu a ținut cont de faptul că în urma poluării sistematice, resursele biologice sunt nimicite treptat, adică are loc dereglarea funcției reproductive în rezultatul căreia nu mai are loc reproducerea.

Așadar, situația descrisă poate implica, la rândul ei, alte dificultăți majore:

-*Imposibilitatea localizării cu precizie a daunelor*, iar prin urmare a făptuitorului în cazul multiplilor actori.

Spre exemplu, dacă în cazul aruncării deșeurilor pe cursul unui râu de către mai multe întreprinderi amplasate de-a lungul lui, daunele au fost localizate mai aproape de ultima sau în mare, nu va fi posibilă de stabilit vinovăția unuia sau altuia în săvârșirea infracțiunii de poluare a apei. Tot această situație constituie esența următoarei cauze, și anume:

-Imposibilitatea stabilirii legăturii de cauzalitate dintre acțiune și consecințe. Astfel, se consideră că caracterul difuz al prejudiciului ecologic este generat de manifestările lui (aer, radioactivitate, poluarea apelor) ceea ce face ca legătura cauzală între faptă și prejudiciu să fie mult mai laxă [5, p. 239]. Din aceste motive, actualmente se cere renunțarea la obligativitatea stabilirii legăturii de cauzalitate în calitate de semn al laturii obiective ce caracterizează infracțiunile formale, în special cele contra mediului.

-Imposibilitatea evaluării caracterului considerabil al daunei de mediu în sensul legislației penale. Având la bază ideea și realitatea precum că componentele mediului constituie patrimoniul comun al umanității, iar dauna adusă prin vătămarea acestora este una colectivă, la stabilirea caracterului considerabil al daunei aduse prin infracțiunea de poluare a apei devine imposibilă de aplicat norma penală destinată clarificării situațiilor respective. Or, potrivit art. 126 alin. (2) CP RM, caracterul considerabil sau esențial al daunei cauzate se stabilește luându-se în considerare valoarea, cantitatea și însemnătatea bunurilor pentru victimă, starea materială și venitul acesteia, existența persoanelor întreținute, alte circumstanțe care influențează esențial asupra stării materiale a victimei. Ne punem întrebarea aici, cât de aplicabilă va fi norma citată în cazul în care potrivit legislației de mediu, apa constituie un bun al domeniului public, iar obiectivul acvatic poluat, chiar cu generarea în daune (nimicirea resurselor vegetale, regnul animal, resurselor piscicole) aparține statului, respectiv întregii colectivități?. După cum se mai afirmă [14, p. 270] infracțiunile ecologice propriu-zise vizează atingeri aduse nu atât intereselor indivizilor, bunurilor și drepturilor lor, ci unor interese colective. Sunt protejate deci elementele naturale independent și fără a fi necesară

o vătămare evidentă suferită de victime identificabile. Evident, aici nu poate fi apreciat caracterul considerabil al daunei în raport cu starea materială a unui colectiv de subiecți afectați și nici a statului, cu atât mai mult cu venitul acestuia sau alte valori, atâta timp, cât prin cauzarea acestor daune se aduce o atingere însăși mediului, iar pe cale de consecință se afectează interesul public. Ori dauna de mediu trebuie privită doar sub aspect material atunci când merge vorba despre evaluare? Cu atât mai mult, cum va fi aplicată în acest caz și partea a doua a dispoziției de la art. 126 alin. (2) CP RM prin care se menționează că în cazul prejudicierii drepturilor și intereselor ocrotite de lege, trebuie să se țină cont de *– gradul lezării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului*, dacă nu există un sistem de referință după care să fie apreciate gradele de leziune a dreptului la un mediu sănătos?

-Lipsa unui responsabil din contul căruia urmează a fi depoluată apa imediat constituie o altă cauză ce pune la îndoială funcționalitatea caracterului material al infracțiunii de poluare a apei. Doar este recunoscut unanim în doctrina de mediu că orice stare de dezechilibru în mediul natural este susceptibil de a se transforma în daune de proporții fără o intervenție promptă din partea omului în scopul izolării, limitării accesului la apa poluată și realizarea măsurilor de urgență în vederea depoluării. În caz contrar, survenirea daunelor considerabile este de neevitat atâta timp, cât fenomenul respectiv poate declanșa o reacție în lanț odată ce constituie o componentă indispensabilă vieții. În acest sens, numirea unui responsabil din contul căruia urmează a fi realizate măsurile de prevenire nu poate avea loc eficient decât prin incriminarea faptei la nivel penal, cu declanșarea paralelă a acțiunii civile în procesul penal în condițiile art. 219 CPP RM [9, art. 219]. De fapt, această tactică de reacționare promptă, este specifică mai tuturor acțiunilor în repararea unui prejudiciu, fie și celui civil, posibilă de aplicat pentru eficientizarea măsurilor de prevenție a daunei de mediu prin normele dreptului penal ce vor impune a se recurge chiar din momentul în care poluarea se află în faza de pericol, fără a se ajunge la o daună de mediu consumată.

➤ *Caracterul imprevizibil al prejudiciului ecologic* dictează esența particularității cu care acesta se manifestă, reieșind din confuzia cunoașterii subiecților în direcția cărora se îndreaptă, a utilităților (comodităților firești) de care aceștia vor fi lipsiți, momentului producerii, dar și cel al încetării efectelor negative, a măsurilor de izolare și readucerii componentelor de mediu afectate la starea anterioară producerii prejudiciului [4, p. 40]. Actualmente nici știința nu este în stare să prevadă cu o maximă precizie care este raportul dintre acțiunile poluatorii și efectele acestora asupra mediului, cu atât mai mult, nu cunoaște momentul declanșării lor, locul unde vor fi identificate, subiecții ce se expun influenței negative, etc. Cert este doar faptul că poluarea sistematică a apelor constituie cauza principală a ploilor acide, calității proaste a apei, secetei sau altor „anomalii” ce se înregistrează tot mai frecvent în ultimele decenii. Din aceste considerente, legislația europeană, ținând cont de lumea incertitudinii și imprevizibilității în care trăim a recurs la consacrarea unui nou principiu în materie de mediu, numit principiul precauției. După cum apreciază autorul G. Ardelean în lucrarea sa de doctorat [3, p. 127], consacrat la început în scopul atenționării și impunerii la considerarea prudenței în luarea deciziilor cu impact negativ asupra mediului, *principiul precauției* s-a afirmat de-a lungul existenței sale, deși una relativ scurtă, prin configurarea și fundamentarea unor noi concepții în planul responsabilității de mediu. Inclus pentru prima dată sub numărul 15 în conținutul Declarației Conferinței ONU de la Rio de Janeiro din 1992, prin textul atribuit principiului precauției se afirmă că, în caz de risc de pagube grave ori inevitabile, absența certitudinii științifice absolute nu poate servi ca pretext pentru a amâna adoptarea de măsuri efective privind prevenirea degradării mediului. Printre altele, cu titlu de apreciere, autorul ține a menționa că principiul în discuție se regăsește și în conținutul legislației de mediu a Republicii Moldova, consacrat legislativ prin art. 6 lit. c) din Lega apelor care stipulează că în cazul în care există riscuri de prejudiciere gravă sau ireversibilă a *resurselor de apă*, lipsa certitudinii științifice totale

nu poate fi folosită ca justificare a evitării în luarea măsurilor.

➤ **Intervalul mare între acțiune și efect (rezultat)** ceea ce face să favorizeze făptuitorul, acordându-i o șansă în plus de a scăpa de răspundere penală din cel puțin două motive principale și evidente:

Primul constă în faptul că dacă substanțele toxice au fost aruncate în apă de o persoană, modificându-i esențial compoziția, iar consecințele nu au survenit imediat (din cauza că nu existau pești sau alte vietăți în obiectivul acvatic sau alte condiții climaterice favorabile), ceea ce se întâmplă adesea în natură, faptele ulterioare săvârșite de alți actori individuali va „acoperi”, exclude, altfel spus răspunderea penală a celui din urmă. Și aceasta se întâmplă, deoarece consecințele survin într-un timp mai apropiat de fapta ultimilor (a avut loc o deviere bruscă de temperatură fapt ce a înrăutățit starea apei) cu toate că substanțele aruncate de primul au contribuit la moartea peștelui sau au fost mai periculoase decât cele introduse de ultimii.

În al doilea rând, făptuitorul poate scăpa de răspundere din cauza expirării termenului de prescripție în condițiile art. 60 alin. (1) lit. b) CP RM. Anume, ținând cont de faptul că în majoritatea cazurilor distanța dintre acțiune de poluare și survenirea consecințelor este destul de mare, imposibil de prevăzut chiar, și de faptul că infracțiunea de poluare a apei este una mai puțin gravă, la apariția consecințelor după cinci ani de la săvârșirea acțiunilor, făptuitorul va fi liberat de răspundere datorită expirării termenului de prescripție de 5 ani. Or potrivit alin. (2) al normei avute în vedere, prescripția curge din ziua săvârșirii infracțiunii și până la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată. Astfel se primește că dacă făptuitorul a fost identificat după 6 ani de la săvârșirea infracțiunii va fi scutit de răspundere penală. Ce să mai vorbim atunci de infracțiunea care și-a produs efectul după 5 ani de la săvârșire (cazul infracțiunilor contra mediului), nici nu se mai pune problema căutării acestuia în scopul tragerii la răspundere penală. La prima vedere, o soluție a problemei, evident pe lângă cea a atribuirii caracterului for-

mal infracțiunilor de mediu, ar fi ca termenul de prescripție să curgă din momentul identificării făptuitorului și până la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată, însă, după cum se observă, în acest caz intrăm în zona termenului rezonabil al judecării cauzei, fapt ce constituie o instituție a dreptului procesual penal, cu totul distinctă de ce a termenului de prescripție ce aparține dreptului material. Totuși, o alternativă reală credem noi, ar fi extinderea termenului de prescripție tragerii la răspundere penală, ținându-se cont și de specificul infracțiunilor ecologice în planul manifestării consecințelor în timp ori excluderea lui în genere.

➤ **Caracterul ireversibil al daunei de mediu.** Deci, în ultimă instanță, ceea ce e mai rău, prejudiciul ecologic nu este reparabil în natură (atingerile ireversibile ale echilibrului natural), fie că este diluat astfel încât nici o reparație nu este posibilă și că sursa de poluare este prea imprecisă pentru a identifica autorul [15, p. 241]. Din acest considerent, sancționarea penală a făptuitorului ulterior cauzării daunei de mediu nu constituie o prioritate pentru răspunderea de mediu, atâta timp, cât majoritatea daunelor de mediu nu pot fi reparate în natură, adică sunt ireparabil. Ba mai mult, riscul (pericolul) iminent de daune, de asemenea este ireversibil și potențial, cu o probabilitate sporită de a genera în daune. De aceea, răspunderea penală se cere a fi aplicată, înainte de toate, pentru intensificarea, înăsprirea, altfel spus, a măsurilor de protecție, funcția acesteia având un pronunțat scop, atât de prevenție, cât și de sancționare a comportamentelor deviate îndreptate în direcția factorilor de mediu. Autoarea M. Gorunescu [19, p. 277], menționează într-o altă ordine de idei că, victimele infracțiunilor de mediu sunt uneori nu indivizii, ci societatea în ansamblul său. Acest aspect trebuie să conducă la o reconsiderare a politicii penale în domeniu, optându-se în majoritatea cazurilor pentru incriminarea unor fapte de simplu pericol, întrucât acestea sunt cele care corespund mai bine necesităților acestui domeniu în care este cu mult mai important să poți proteja decât să poți sancționezi cu orice preț.

➤ **Caracterul incert al daunei**

de mediu. Pericolul iminent al daunei de mediu, fiind considerat în doctrina de mediu, un prejudiciu viitor, incert, pentru o mai bună prevenție pe calea aplicării răspunderii de mediu, recent se observă o tendință tot mai accentuată de a se renunța la considerarea certitudinii daunei drept condiție necesară a declanșării răspunderii, în favoarea certitudinii producerii acesteia în viitor. Aceiași părere împărtășesc și autorii [16, p. 16-36], care susțin că admiterea și promovarea acestei teorii în materia răspunderii privind dauna ecologică ar profita mai ales victimei unei vătămări corporale de mediu, cauzată, de exemplu, de inhalarea sau de ingestia unei substanțe toxice produse de unități industriale, precum azbestul sau dioxina. De aceeași părere este și autorul român M. Duțu [14, p. 433], care referindu-se la răspunderea fără daună, pornește de la exemplul dreptului penal unde se admite pedepsirea infracțiunilor de pericol, admițându-se și riscul abstract, fiind pus accentul pe faptul că, în asemenea situații, în ciuda absenței oricărei daune, existența a însuși unui pericol abstract pentru obiectul juridic nu împiedică incriminarea comportamentului potențial periculos. Actualmente, odată cu consacarea principiului precauției la nivel european, în materie de mediu, doctrina își redirecționează cercetările în vederea considerării și reparării prejudiciilor viitoare chiar și în prezența unor incertitudini ce privesc producerea și evaluarea lor ulterioară [3, p. 65]. După cum se observă, actualmente doctrina a devenit mai flexibilă, apreciind că un prejudiciu care nu s-a realizat poate justifica condamnarea actuală dacă realizarea lui în viitor este certă [18]. Prin urmare, în condițiile în care prejudiciul ecologic încearcă să descopere noi căi și modalități de manifestare, se impune cu acuitate promovarea unor noi mecanisme de reprimare ce ar admite o intervenție anticipată, iar ca rezultat ar descuraja sau cel puțin ar determina subiecții la acțiuni mai precaute din partea lor odată ce vor fi sancționați penal pentru pericolul generat.

Poziția legiuitorului european la atribuirea caracterului penal faptei de poluare a apei pare a fi distinctă de cea a legiuitorului nostru, precum și de cea a legiuitorului multor țări din CSI

care pune accentul pe existența daunelor considerabile. Evident, poziția legiuitorului unional european a fost puternic influențată, dacă nu impusă de șirul documentelor internaționale, unional europene care proclamă unanim caracterul formal al infracțiunilor contra mediului. Un rod deosebit de important în acest sens, l-a avut Directiva nr. 2008/99/CE din 18 noiembrie 2008 privind protecția mediului prin intermediul dreptului penal [13], influențată și determinată de alte documente internaționale anterioare [10]. Până la urmă, directiva 2008/99/CE rămâne a fi actul normativ cel mai relevant prin care se impune statelor membre includerea în codurile penale a unui compartiment distinct care să sancționeze faptele contra mediului. În acest sens, Convenția consideră infracțiuni un anumit număr de fapte comise cu intenție sau din culpă, atunci când cauzează sau *pot să cauzeze daune durabile calității* atmosferei, solului și apelor, animalelor ori vegetalelor, ori de a antrena decesul sau producerea de grave vătămări persoanelor [14, p. 263]. De asemenea, un rol important în determinarea cursului reglementărilor în domeniul protecției apelor prin măsuri de răspundere, inclusiv cu caracter penal, îi revine Directivei 2000/60/CE din 23 octombrie 2000 privind stabilirea unui cadru de politică comunitară în domeniul resurselor de apă [11]. Indicațiile sale în privința considerării unor standarde comune de combatere a poluării apei sunt date prin intermediul art. 16 (Strategii de combatere a poluării apei). În acest sens se menționează că Parlamentul European și Consiliul adoptă măsuri speciale împotriva poluării apelor cu poluanți individuali sau cu grupuri de poluanți care *prezintă un risc important pentru sau prin intermediul mediului acvatic.....* O altă sugestie a consacării caracterului formal infracțiunii de poluare a apei se identifică și în textul art. 2 pct. 33 al Directivei ce definește noțiunea de poluare a apei în sensul introducerii directe sau indirecte de substanțe sau căldură în aer, apă sau sol ca rezultat al activității umane și *care poate prezenta riscuri* pentru sănătatea umană sau pentru calitatea ecosistemelor acvatice sau a ecosistemelor terestre care depind în mod direct de ecosistemele acvatice.

În dreptul german, referitor la infracțiunile de mediu, sancționează comportamente independente de leziuni imediate, în temeiul pericolului pe care acestea îl prezintă în viitor, exigență de natură să facă astfel ca respectivul pericol să varieze cu încriminările [14, p. 278]. Astfel se face că majoritatea țărilor europene, până și după adoptarea Convenției menționate, formulează textele ce aveau să incrimineze faptele contra mediului în Codurile lor penale conducându-se de caracterul formal al acestora, fiind considerate chiar din momentul cauzării pericolului iminent (sport) de daune asupra mediului, dar și asupra persoanei în mod indirect. Este cazul Ungariei, Germaniei, Sloveniei, Turciei, României, fapt sesizat chiar în conținutul Codurilor penale, precum și a legilor speciale în domeniul protecției mediului, etc. Drept exemplu putem aduce aici art. 84 din Legea protecției mediului din an.1995 [2] care prevedea în funcție de pericolul social generat, patru categorii de infracțiuni ce au produs pagube materiale sau au *fost de natură să pună în pericol* viața și sănătatea persoanei, regnului animal și vegetal.

Argumente și poziții doctrinare cu privire la consacarea caracterului formal infracțiunilor contra mediului se identifică și la nivel național în lucrările unor distinși autori în materie de mediu [21, p. 61-62]. Potrivit acestora, faptul că toate componentele de infracțiuni ecologice reprezintă componente materiale, constituie un mare regres în plan de asigurare a eficacității aplicării răspunderii pentru faptele penale cauzatoare de daune de mediu. Și asta pentru că la elaborarea normelor de drept penal nu s-a ținut cont de specificul raporturilor de dreptul mediului, mai mult ca atât, nu s-a ținut cont de specificul fenomenelor naturale de care sunt legate faptele penale contra mediului. În acest sens trebuie să înțelegem că fenomenele naturale, deși se produc în timp, ele nu se supun limitelor de timp stabilite prin lege. Altfel spus, legea nu este pentru natură. Dimpotrivă, natura dictează anumite legi, reieșind din condițiile de mediu pe care le oferă. Astfel, unele fenomene naturale, inclusiv cele legate de producerea influențelor (daunelor) ca rezultat al

actului de poluare, se produc în interval de timp diferit de intervalele de timp prevăzute de legislația penală. În același context, legislația penală, stabilind și pentru infracțiunile de mediu (ecologice) aceleași reguli de calculare a termenelor de prescripție similare tuturor categoriilor de infracțiuni, face imposibilă aplicarea măsurilor de răspundere penală. Drept urmare a celor afirmate, autorii consideră că soluția în asemenea caz este consacarea caracterului formal al componentelor de infracțiune de mediu (ecologice), unde indiciul principal va fi crearea pericolului de cauzare a unui prejudiciu.

După cum apreciază și doctrina română [14, p. 340], încă din an. 1995 multe din Legile speciale care prevedeau răspunderea penal pentru poluare se refereau la infracțiuni de pericol, în sensul că infracțiunea s-a consumat atunci când prin faptele incriminate s-a creat o stare de pericol pentru viața ori sănătatea umană, animală ori vegetală, chiar dacă pericolul nu s-a materializat. Părtașă a aceleiași poziții este și doctrina rusă, care se expune cu vehemență împotriva consacării caracterului material al infracțiunii de poluare a apei, considerând poziția legiuitorului rus ca fiind neîntemeiată [26, p. 75], [25, p. 64] limitând astfel sfera de influență a răspunderii penale pentru asemenea categorii de fapte [23, p. 243].

Doctrina franceză în materie de mediu susține că tehnica incriminării infracțiunilor contra mediului după caracterul material al faptei este periculoasă, în timp ce prin incriminarea pericolului abstract de daune are drept rezultat crearea unor bariere, numite „delicte-obstacole” ce au rolul de a asigura apărarea anticipată a unei anumite valori, fiind un factor mai eficient în comparație cu reprimarea unui delict deja consumat [20, p. 282-283]. De asemenea, în literatura de specialitate s-a mai subliniat că, pentru a corespunde mai bine necesităților de protejere a mediului, normele dreptului penal al mediului trebuie să consacre, în marea lor majoritate, infracțiuni de pericol [19, p.11].

Deci, după cum clar se observă, doctrina optează deja de mult timp pentru consacarea caracterului for-

mal majorității infracțiunilor contra mediului. Spunem majorității având în vedere că sunt și infracțiuni de mediu care se consideră consumate imediat, adică odată cu săvârșirea faptei, cum ar fi infracțiunile de incendiere a resurselor vegetale, defrișare ilegală a vegetației forestiere, etc. Răspunderea pentru riscurile de daune generate prin activității umane capătă prioritate în fața celei ce se aplică în considerențul rezultatului prejudiciabil sesizat. Cu această ocazie a apărut și se află în curs de exprimare juridică ideea unei răspunderi pentru riscurile și daunele care ar putea surveni în viitor, printr-o considerare a dimensiunii spațio-temporale de cuprindere, cu implicații majore de ordin conceptual și procedural substanțial [17, p. 17-30].

Posibile efecte pozitive ale atribuirii componenței formale infracțiunii de poluare a apei sunt deja vizibile și resimțite de organele jurisdicționale a statelor ce au adoptat de mult timp această poziție. Însă din toate acestea intenționăm a le menționa pe următoarele, pe care le credem destul de convingătoare pentru legiuitorul nostru în al determina la revizuirea poziției sale. Câteva argumente în acest sens ar servi:

➤ **Dispare necesitatea stabilirii legăturii de cauzalitate între faptă și pericolul generat.** În general și doctrina penală consideră, printre altele, că în cazul infracțiunilor formale nu este necesară stabilirea raportului causal între faptă și consecință, deoarece ea rezultă din însăși săvârșirea faptei [7, p. 134]. Cu atât mai mult, în cazul infracțiunilor contra mediului, din cauza caracterului difuz al consecințelor, stabilirea legăturii de cauzalitate între acțiune și consecință este destul de anevoios, aproape imposibil. Tocmai din această cauză, în jurisprudența franceză pentru a se elibera de povara probării legăturii de cauzalitate între faptă și prejudiciu s-a apelat la o tactică destul de ingenioasă, de altfel, prin avansarea ideii de „creare a unui risc” care în contextul unei activități periculoase este capabilă și suficientă să explice producerea prejudiciului [22, p. 286]. În acest sens, potrivit Directivei 2004/35/CE [12, pct. 17], se conchide că răspunderea nu constituie un instrument adecvat pentru cazul poluării cu caracter ex-

tins și difuz în care este imposibil să se stabilească o legătură între efectele negative asupra mediului și acțiunile sau lipsa acțiunilor anumitor actori individuali [14, p. 160].

➤ **Eliberarea organelor judiciare de sarcina probării legăturii de cauzalitate între faptă și consecința de pericol,** ba mai mult, aceasta se inversează, prin garantarea dreptul celui acuzat de a aduce probe că acțiunile lui nu constituie cauza poluării, adică generării pericolului iminent de daune. În acest caz se va considera că simpla comitere a acțiunii sau a inacțiunii ce constituie element material al infracțiunii creează prezumția de periclitate a valorilor sociale protejate. Tot autoarea citată [19, p. 113], menționează că în cazul infracțiunii materiale organele judiciare trebuie să stabilească, în principal, că rezultatul descris de lege s-a produs în concret într-o dimensiune suficientă pentru ca fapta să fie considerată consumată. Într-o a doua etapă, trebuie de dovedit că acțiunea sau inacțiunea făptuitorului este cea care a produs rezultatul anterior constatat. Datorită acestor dificultăți de ordin probatoriu, în materie de mediu, domeniul recunoscut ca fiind de intere public, cele care corespund cel mai bine necesităților sunt incriminările care consacră infracțiuni formale. Cu atât mai mult, legislația Marii Britanii prevede că în materie de mediu, marea majoritate a incriminărilor presupun o responsabilitate fără culpă (care nu cere proba nici a intenției și nici a culpei propriuzise) [14, p. 179].

➤ **Se dublează semnificația funcției (scopului) preventive a pedepsei penale.** Este bine cunoscut faptul că una din cele mai importante funcții ale pedepsei penale, care coincide și cu scopul legii penale [8], este funcția preventivă. Anume scopul prevenției, mai ales cel al prevenției generale se atinge prin influența nemijlocită asupra persoanelor instabile din teama pedepsei penale, deoarece există persoane care se abțin de a săvârși infracțiuni nu din cauza repulsiei (dezgust, oroare) față de astfel de fapte, ci din teama de a fi pedepsiți, din frică de pedeapsă [6, p. 379]. Evident, acest gen de temere funcționează și în cazul pedepsei aplicate pentru fapte de poluare a apei, numai că pe lân-

gă faptul că se va preveni săvârșirea de noi infracțiuni din partea celor ce cândva le-a săvârșit (prevenție specială) sau intenționează doar (prevenție generală), în cazul consacrării caracterului formal infracțiunii respective, prin aplicarea pedepsei în faza generării unui pericol de daune, va fi posibil de prevenit survenirea acestor daune chiar din contul făptuitorului. Observăm, deci, că odată cu atribuirea caracterului formal faptei penale discutate, funcția preventivă a pedepsei penale capătă o fațetă dublă. Pe de o parte se previne apariția în viitor a daunei de mediu, iar concomitent se asigură evitarea comiterii unor infracțiuni similare de către cei ce conștientizează efectele pedepsei penale. Prin urmare va crește și gradul de precauție din partea celor ce intenționează a desfășura activități cu posibil impact negativ asupra calității apelor, determinându-i să cântărească bine consecințele faptelor ce urmează a le întreprinde, situație care se încadrează perfect în limitele principiului precauției. În doctrina de mediu se afirmă în acest sens că elementele definitorii, novatoare ale acțiunii de prevenire, considerată ca o formă a răspunderii pentru mediu, constă într-o daună constituită din „amenințarea iminentă de producere unei daune”, de „repararea” sa prin „măsuri preventive”, întreprinse printr-un mecanism special, preponderent de natură administrativă [17, p. 17-30].

Reieșind din cele invocate, observăm că prin considerarea faptei de poluare a apei ca fiind penală din momentul generării unui pericol iminent de daune, se va considera și ignorarea a cel puțin trei principii de bază pe care se fundamentează și răspunderea de mediu în general:

-Principiul precauției în luarea deciziilor;

-Principiul prevenirii riscurilor ecologice și a producerii daunelor;

-Principiul conservării biodiversității.

Concluzii. Drept urmare a interpretărilor și precizărilor făcute în textul de mai sus asupra elementelor constitutiv-obiecte a infracțiunii de poluare a apei, propune consacrarea legislativă a unui conținut al normei de la art. 229 prezentat în textul ce urmează:

(1) *Introducerea în ape pe cale directă sau indirectă, ca rezultat al activității umane, a poluanților în cantități și concentrații care prezintă pericol pentru mediu și om, se pedepsește cu amendă în mărime de la 650 la 1150 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani.*

Referințe bibliografice

1. Legea privind plata pentru poluarea mediului, nr. 1540 din 25.02.1998. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Nr. 54-55 18.06.1998.
2. Legea protecției mediului, nr. 137/1995 din 30.12.1995. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 304 din 30 decembrie 1995.
3. Ardelean G. Repararea prejudiciului ecologic. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2017. 180 p.
4. Ardelean G. Consacrarea diferitor tipuri de prejudicii ecologice prin prisma specificității ce le caracterizează. În: *Legea și viața*, nr. 5/2016, p. 40 (p. 40-45)
5. Bădescu V.S. Dreptul mediului. Sisteme de management de mediu. București: C.H. BECK, 2011. P. 239, 414 p.
6. Borodac Al., Gherman M., Maldea N., c.a. Manual drept penal. Partea generală. Tipografia centrală, Chișinău, 2005. 516 p.
7. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M. Drept penal partea generală, Cartier juridic, Chișinău, 2005. 624 p.
8. Codul Penal, aprobat prin Legea nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74..art. 227, 228.
9. Codul de procedură penală, aprobat prin Legea nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.06.2003, nr. 104-110.
10. Convenția Consiliului European din 4 noiembrie 1998 privind protecția mediului prin dreptul penal.
11. Directiva nr. 2000/60/CE din 23.10.2000 privind stabilirea unui cadru de politică comunitară în domeniul resurselor de apă. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 327/1.
12. Directiva 2004/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 aprilie 2004, privind responsabilitatea de mediu în prevenirea și repararea daunelor aduse mediului. Journal Officiel, no L. 143 du 4/30/2004, pct. 13
13. Directiva 2008/99/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 privind protecția mediului prin intermediul dreptului penal.
14. Duțu M., Duțu A., Răspunderea în dreptul mediului. București: Editura Academiei Române, 2015. 480 p.
15. Duțu M. Dreptul mediului, ediția a III-a. București: C.H. BECK, 2010. P. 241 495 p.
16. Duțu M. Repararea prejudiciului ecologic în condițiile Codului civil. În: *Pandectele române*, nr. 6/2014. P. 26. p 16-36.
17. Duțu M. Un nou model de responsabilitate: răspunderea pentru viitor. Perspectiva de mediu. În: *Pandectele române*, nr. 8/2014. p. 18. p. 17-30.
18. Glingan O. Pierderea unei șanse prin prisma condițiilor răspunderii civile. <https://dreptmd.wordpress.com> (vizitat 31.07.2017).
19. Gorunescu M. Infracțiuni contra mediului înconjurător. C.H. Beck. București, 2011. 295 p.
20. Piret. J, Hennaun-Hublet, Les crimes contre l'environnement – Application de la partie generale. În: *Droit Pénal et de Criminologie*, Bruxelles, nr. 3/1993, p. 282-283.
21. Trofimov I., Ardelean G., Crețu A. Dreptul mediului. Chișinău: Bons Offices, 2015. 320 p.
22. Van Lang A. *Droit de l'environnement, 3e édition misé a jour*. Paris: PUF, 2011. 513 p.
23. Жевлаков Э.Н. Уголовно-правовая охрана окружающей среды. М., 2002. С. 243.
24. Плешаков А.М. Экологические преступления. Акад. МВД РФ, 1994. с. 60-6
25. Попов И. В. Ответственность за преступное загрязнение вод. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск, 2003. 200 с.
26. Романов А. Преступное загрязнение вод в России: уголовно-правовое и криминологическое исследование. Челябинск, 2010, 204 с.

Informația despre autori:
Grigore ARDELEAN,
doctor în drept, lector universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a
Republicii Moldova
e-mail: ardeleangrigore@mail.ru, tel.
069314635

Marcel BOȘCANEANU,
doctorand, Academia „Ștefan cel
Mare” a Republicii Moldova
e-mail: marcel842002@mail.ru, tel.
079993182

Information about authors:
Grigore ARDELEAN,
doctor of law, university lecturer,
Academy „Ștefan cel Mare” of the
Republic of Moldova
e-mail: ardeleangrigore@mail.ru, tel.
069314635

Marcel BOȘCANEANU,
PhD Candidate,
Academy „Ștefan cel Mare”
of the Republic of Moldova
e-mail: marcel842002@mail.ru, tel.
079993182